

Kuramdan Uygulamaya Sosyal Bilgilerde Çağdaş Öğrenme ve Öğretme Yaklaşımları

Editörler:

Suat POLAT

Bülent AKSOY

2. Baskı

Editörler: Doç. Dr. Suat POLAT - Prof. Dr. Bülent AKSOY

**Kuramdan Uygulamaya
SOSYAL BİLGİLERDE ÇAĞDAŞ ÖĞRENME VE
ÖĞRETME YAKLAŞIMLARI**

ISBN 978-625-7676-59-5

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

© 2023, PEGEM AKADEMİ

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. AŞ'ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz. Bu kitap T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır. Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayınevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

Pegem Akademi Yayıncılık, 1998 yılından bugüne uluslararası düzeyde düzenli faaliyet yürüten **uluslararası akademik bir yayınevdir**. Yayımladığı kitaplar; Yükseköğretim Kurulunca tanınan yükseköğretim kurumlarının kataloglarında yer almaktadır. Dünyadaki en büyük çevrimiçi kamu erişim kataloğu olan **WorldCat** ve ayrıca Türkiye'de kurulan **Turcademy.com** tarafından yayınları taranmaktadır, indekslenmektedir. Aynı alanda farklı yazarlara ait 1000'in üzerinde yayını bulunmaktadır. Pegem Akademi Yayınları ile ilgili detaylı bilgilere <http://pegem.net> adresinden ulaşılabilir.

1. Baskı: Mart 2021, Ankara

2. Baskı: Temmuz 2023, Ankara

Yayın-Proje: Şehriban Türüldür
Dizgi-Grafik Tasarım: Tuğba Kaplan
Kapak Tasarım: Pegem Akademi

Baskı: Ay-bay Kırtasiye İnşaat Gıda Pazarlama ve Ticaret Ltd. Şti.
Çetin Emek Bulvarı 1314. Cadde No: 37A-B Çankaya/ANKARA
Tel: (0312) 472 58 55

Yayıncı Sertifika No: 51818

Matbaa Sertifika No: 46661

İletişim

Macun Mah. 204. Cad. No: 141/A-33 Yenimahalle/ANKARA

Yayınevi: 0312 430 67 50

Dağıtım: 0312 434 54 24

Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60

İnternet: www.pegem.net

E-ileti: pegem@pegem.net

WhatsApp Hattı: 0538 594 92 40

ÖN SÖZ

Türk eğitim sisteminde toplumun beklentilerine uygun insan yetiştirmek için gerekli bilgi, beceri ve değerlerin kazandırıldığı öncelikli ders sosyal bilgilerdir. Sosyal bilgiler öğretim programlarına bakıldığında, 2005 sosyal bilgiler dersi öğretim programı öğrenciyi merkeze alan yaklaşımıyla önceki programlardan ayrılmaktadır. 2018 yılında güncellenen sosyal bilgiler programında da yine öğrenciyi merkeze alan bir yaklaşımın olduğu görülmektedir. Sosyal bilgiler öğretim programı, 2005 programının uygulamaya konulmasından itibaren davranışçı yaklaşımlardan öte, bilginin taşıdığı değeri ve bireyin var olan deneyimlerini göz önünde bulundurarak; bireyin gerçek yaşama etkin katılımını, doğru karar vermesini, problem çözmesini destekleyici ve geliştirici bir yaklaşım doğrultusunda yapılandırmayı önemseyen bir gelişim göstermektedir. Bu yaklaşımla öğrenci merkezli, bilgi ve beceriyi dengeleyen, öğrencinin gerçek yaşantılarını ve bireysel farklılıklarını dikkate alarak çevreyle etkileşimine imkân sağlayan yeni bir anlayış hayata geçirilmeye çalışılmaktadır. Sosyal bilgiler öğretiminde üç temel yaklaşımdan vatandaşlık aktarımı olarak sosyal bilgilerde amaç, öğrencilere aktarılacak kültürel miras ile onların iyi bir vatandaş olarak yetişmesini ve topluma faydalı olmalarını sağlayabilmektir. Kültürel miras aktarılırken öğrencilere; geçmiş zamanlara ait bilgi ve olguların, temel toplumsal kurumların, inanç ve değerlerin öğretilmeye çalışılması amaçlanmaktadır. Sosyal bilimler olarak sosyal bilgilerde öncelikli amaç öğrencilere sosyal bilimlerdeki disiplinlere ait bilgi ve becerileri kazandırmaktır. Yansıtıcı düşünme olarak sosyal bilgilerde ise, öğrencilerin karşılaştıkları bireysel ve toplumsal problemleri tanımlama, analiz etme ve bu problemler karşısında karar verme becerisi kazanmaları amaçlanmaktadır. Sosyal bilgiler öğretiminde çağdaş öğrenme ve öğretme yaklaşımları adlı bu çalışma, yukarıda sözü edilen insan profilini yetiştirmek ve programın amaçlarına ulaşmak için öğretmen adaylarına ve sahadaki uygulayıcılara model oluşturmayı amaçlamaktadır. Etkili bir sosyal bilgiler öğretimi için yapılandırmacı yaklaşım kapsamına giren çağdaş öğrenme ve öğretme yaklaşımları doğrultusunda hazırlanan bölümlerde, kuramsal bilgi ve örnek etkinliklere yer verilerek konuların kuram ve uygulama boyutunun birbirini tamamlamasına özen gösterilmiştir. Çalışmanın gerçekleşmesinde emekleriyle katkı sağlayan meslektaşlarımız başta olmak üzere, eserin basım ve dağıtımını üstlenen Pegem Akademi imtiyaz sahiplerine ve çalışanlarına teşekkürü borç biliriz. Milletimizin ihtiyaç duyduğu sorumluluk sahibi vatansever bireylerin yetiştirilmesinin iyi bir sosyal bilgiler eğitiminin sağlıklı bir şekilde temellendirilip içselleştirilmesiyle mümkün olacağına inanıyoruz. Eserin sosyal bilgiler öğretmen adaylarına ve sahada uygulayıcı olan sosyal bilgiler öğretmenlerine faydalı olmasını dileriz.

Doç. Dr. Suat POLAT

Prof. Dr. Bülent AKSOY

BÖLÜMLER VE YAZARLARI

Editörler: Doç. Dr. Suat POLAT - Prof. Dr. Bülent AKSOY

1. Bölüm: Sosyal Bilgiler Öğretimi

Doç. Dr. Suat POLAT - Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi

ORCID No: 0000-0001-9286-8840

Prof. Dr. Bülent AKSOY - Gazi Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-7181-8008

2. Bölüm: Argümantasyon Temelli Öğretim Yaklaşımı

Dr. Öğr. Üyesi Elif MERAL - Atatürk Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-2560-0120

Prof. Dr. Yavuz AKBAŞ - Trabzon Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-3500-4701

3. Bölüm: Sosyal Bilgiler Öğretiminde Öğrenme Amaçlı Yazma

Dr. Fatih KAYAALP - Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi

ORCID No: 0000-0001-7640-5045

Prof. Dr. Ufuk ŞİMŞEK - Atatürk Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-4699-0674

4. Bölüm: Dönüşümsel (Transformatif) Öğrenme

Dr. Öğr. Üyesi. Hüseyin BAYRAM - Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi

ORCID No: 0000-0001-6065-8865

5. Bölüm: Otantik Öğrenme Modeli

Doç. Dr. Zekeriya Fatih İNEÇ - Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-2391-605X

6. Bölüm: Ters Yüz Sınıf Modeli

Doç. Dr. Harun ER - Bartın Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-0454-6807

7. Bölüm: 5E ve 7E Modeli

Doç. Dr. Davut GÜREL - Bartın Üniversitesi

ORCID No: 0000-0003-2309-9202

8. Bölüm: Bağlam Temelli Öğrenme Modeli

Doç. Dr. Hamza YAKAR - Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-9334-3525

9. Bölüm: Kolb Öğrenme Modeli

Dr. Öğr. Üyesi Alpay AKSİN - Amasya Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-6675-3094

10. Bölüm: Bilişsel Koçluk Temelli Öğrenme Modeli

Dr. Öğr. Üyesi Serpil DEMİREZEN - Akdeniz Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-4399-694X

11. Bölüm: Hayat Boyu Öğrenme Modeli

Dr. Öğr. Üyesi Şenol Mail PALA - Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-0489-9557

12. Bölüm: Allosterik Öğrenme Modeli

Doç. Dr. Ayşegül ÇELİK - Yozgat Bozok Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-9310-2350

13. Bölüm: Probleme Dayalı Öğrenme

Dr. Öğr. Üyesi Hüseyin BAYRAM - Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi
ORCID No: 0000-0001-6065-8865

İÇİNDEKİLER

Ön Söz.....	iii
Bölümler ve Yazarları.....	v

1. BÖLÜM SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİ

1. GİRİŞ	1
2. SOSYAL BİLGİLERİN DÜNYA'DAKİ TARİHSEL GELİŞİMİ.....	4
3. SOSYAL BİLGİLERİN TÜRKİYE'DEKİ TARİHSEL GELİŞİMİ	6
4. SOSYAL BİLGİLER VE SOSYAL BİLİMLER.....	8
5. SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİNDE TEMEL YAKLAŞIMLAR	11
5.1. Vatandaşlık Aktarımı Olarak Sosyal Bilgiler	11
5.2. Sosyal Bilimler Olarak Sosyal Bilgiler	12
5.3. Yansıtıcı Düşünme Olarak Sosyal Bilgiler	13
ÖZET	16
EK OKUMALAR.....	17
KAYNAKÇA	18

2. BÖLÜM ARGÜMANTASYON TEMELLİ ÖĞRETİM YAKLAŞIMI

1. GİRİŞ.....	21
2. ARGÜMAN VE ARGÜMANTASYON	22
2.1. Toulmin'in Argümantasyon Modeli (TAP)	23
2.2. Walton'un Varsayım Dayalı Akıl Yürütme Modeli	24
2.3. Argümantasyon Temelli Öğretim Yaklaşımı.....	25
2.4. Argümantasyon Temelli Öğretim Yaklaşımının Faydaları	28
3. ARGÜMANTASYON TEMELLİ ÖĞRETİM YAKLAŞIMI VE SOSYAL BİLGİLER	29
ÖZET	42
KAYNAKÇA	42

3. BÖLÜM SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİNDE ÖĞRENME AMAÇLI YAZMA

1. GİRİŞ.....	47
2. ÖĞRENME AMAÇLI YAZMA	48
2.1. Öğrenme Amaçlı Yazmanın Tarihçesi.....	50
2.2. Sosyal Bilgiler ve Öğrenme Amaçlı Yazma.....	51
2.3. Öğrenme Amaçlı Yazmanın Faydaları	53

2.4. Öğrenme Amaçlı Yazma Etkinliklerinin Hazırlanma ve Uygulanma Süreci	55
2.5. Öğrenme Amaçlı Yazma Etkinliklerinin Değerlendirilme Süreci	56
ÖZET	69
KAYNAKÇA	69

4. BÖLÜM

DÖNÜŞÜMSSEL (TRANSFORMATİF) ÖĞRENME

1. GİRİŞ	75
2. DÖNÜŞÜMSSEL ÖĞRENME KURAMININ TEMEL KAVRAMLARI	78
2.1. Deneyim	78
2.2. Akılcı İletişim	78
2.3. Anlamlandırma	78
2.4. Eleştirel Yansıtma	79
2.5. Dönüşüm (Transformasyon)	79
3. DÖNÜŞÜMSSEL ÖĞRENME KURAMINDA ÖĞRETMEN DEĞİŞKENİ	80
4. DÖNÜŞÜMSSEL ÖĞRENME KURAMINDA ÖĞRENCİ DEĞİŞKENİ	81
5. DÖNÜŞÜMSSEL ÖĞRENME KURAMINDA ÖĞRENME ORTAMI DEĞİŞKENİ	82
6. DÖNÜŞÜMSSEL ÖĞRENME KURAMINDA ÖĞRETİM PROGRAMI DEĞİŞKENİ	82
7. DÖNÜŞÜMSSEL ÖĞRENME KURAMI VE SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİ	83
ÖZET	89
EK OKUMALAR	90
KAYNAKÇA	90

5. BÖLÜM

OTANTİK ÖĞRENME MODELİ

1. GİRİŞ	93
2. KURAMSAL ÇERÇEVE	94
2.1. Sosyal Bilgiler için Otantik Öğrenme	94
2.2. Otantik Öğrenmenin Özellikleri & Sosyal Bilgiler Öğretimine Yansıması	97
a) Otantik Öğretim Tasarımı	99
b) Gerçek Dünya Bağlamı	99
c) Görevler	100
d) Çok Disiplinli Yapı	101
e) İş Birliği	101
f) Rehberlik & Koçluk	101
g) Demokratik Bilgi Toplulukları	102
h) Ürünler	102

1) Otantik Öğrenme Ortamı & Süreci	102
2.3. Otantik Öğrenmenin Öğeleri & Sosyal Bilgiler Öğretimi İlişkisi.....	103
a) Gerçek Dünya Bağlamı	103
b) Otantik Etkinlikler	104
c) Uzman Deneyimleri & Sürecin Modellemesi	104
d) Çoklu Roller & Bakış Açıları	105
e) Yapılandırıcı İş Birliği	105
f) Yansıtma.....	106
g) Açıkça ifade etme	106
h) Rehberlik & Koçluk.....	107
1) Ölçme & Değerlendirme	108
Örnek Etkinlik:	109
ÖZET	112
KAYNAKÇA	112

6. BÖLÜM TERS YÜZ SINIF MODELİ

1. GİRİŞ.....	115
2. TERS YÜZ SINIF MODELİNİN KURAMSAL TEMELLERİ	117
3. TERS YÜZ SINIF MODELİNİN TEMEL UNSURLARI	119
3.1. Planlı İçerik.....	120
3.2. Profesyonel Eğitici	120
3.3. Esnek Öğrenme Ortamı	121
3.4. Öğrenme Kültüründe Değişim	121
4. TERS YÜZ SINIF MODELİNİN İÇERİĞİ VE UYGULAMA SÜRECİ	122
5. TERS YÜZ SINIF MODELİNİN OLUMLU YANLARI VE SINIRLILIKLARI...125	
6. TERS YÜZ SINIF MODELİNİN SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİNDE KULLANIMI	128
ÖZET	136
KAYNAKÇA	137

7. BÖLÜM 5E VE 7E MODELİ

1. GİRİŞ.....	141
2. 5E VE 7E MODELİ: KURAMSAL BİR ÇERÇEVE.....	142
2.1. 5E Modeli	142
2.2. 7E Modeli.....	145
2.3. 5E ve 7E Modelinin Yararları	147
2.4. 5E ve 7E Modelinin Sınırlılıkları.....	147

2.5. 5E ve 7E Modeliyle Sosyal Bilgiler	148
ÖZET	153
EK OKUMALAR.....	153
KAYNAKÇA	154

8. BÖLÜM

BAĞLAM TEMELLİ ÖĞRENME MODELİ

1. GİRİŞ.....	157
2. BAĞLAM TEMELLİ ÖĞRENME MODELİ: TANIM VE YAKLAŞIMLAR	158
2.1. Bağlam Temelli Öğrenme ve Öğretme Süreci	161
2.2. Bağlam Temelli Öğrenmede Öğretim Ortamı	163
2.3. Bağlam Temelli Öğrenmede Öğretmen ve Öğrenci Rollerini	164
2.4. Bağlam Temelli Öğrenme Modelinin Avantajları.....	165
3. BAĞLAM TEMELLİ SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİ	166
3.1. Sosyal Bilgiler Öğretiminde Bağlam Temelli Öğrenmenin Yeri	167
3.2. Sosyal Bilgilerde Bağlam Temelli Öğrenmenin Önemi	172
3.3. Bağlam Temelli Sosyal Bilgiler Öğretimine Yönelik Etkinlikler	174
ÖZET	180
EK OKUMALAR.....	181
KAYNAKÇA	181

9. BÖLÜM

KOLB ÖĞRENME MODELİ

1. GİRİŞ.....	185
2. DENEYİMSEL ÖĞRENME MODELİNİN KURAMSAL ÇERÇEVESİ	188
2.1. Deneysel Öğrenme Modelinin Yapısı	189
2.2. Deneysel Öğrenme Modelinin Özellikleri.....	198
3. DENEYİMSEL ÖĞRENME MODELİNİN TARİHSEL ÇERÇEVESİ.....	202
4. KOLB ÖĞRENME MODELİNİN SOSYAL BİLGİLER DERSİ İLE İLİŞKİSİ	204
ÖZET	220
KAYNAKÇA	221

10. BÖLÜM

BİLİŞSEL KOÇLUK TEMELLİ ÖĞRENME MODELİ

1. GİRİŞ.....	223
2. BİLİŞSEL KOÇLUK MODELİ.....	224
2.1. Koç Kimdir? Koçluk Nedir?	225
2.2. Bilişsel Koçluk Yaklaşımında Koçun Rolü.....	227
2.3. Bilişsel Koçluk Sürecinde Koçun Sahip Olması Gereken Yetenekler.....	228

3. BİLİŞSEL KOÇLUK MODELİNİN TEMELLERİ	229
4. BİLİŞSEL KOÇLUK TEMELLİ ÖĞRENME MODELİNİN AMACI	230
5. BİLİŞSEL KOÇLUK TEMELLİ ÖĞRENME MODELİNİN TARİHSEL GELİŞİMİ	232
6. ÖĞRETMENLERE YÖNELİK BİLİŞSEL KOÇLUK MODELİ	234
7. ÖĞRENCİLERE YÖNELİK BİLİŞSEL KOÇLUK MODELİ	237
8. BİLİŞSEL KOÇLUK TEMELLİ ÖĞRENME MODELİNİN SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİNDE UYGULANMASI.....	239
ÖZET	241
KAYNAKÇA	246

11. BÖLÜM HAYAT BOYU ÖĞRENME MODELİ

1. GİRİŞ.....	249
2. KURAMSAL ÇERÇEVE	251
2.1. Hayat Boyu Öğrenme Nedir?	251
2.2. Hayat Boyu Öğrenme Modeli.....	251
2.3. Hayat Boyu Öğrenmenin Genel Çerçevesi.....	253
2.4. Hayat Boyu Öğrenmenin Amaçları	254
2.5. Hayat Boyu Öğrenmenin Önemi.....	254
2.6. Hayat Boyu Öğrenmenin İlkeleri.....	255
2.7. Hayat Boyu Öğrenme Modelinin Tarihsel Çerçevesi.....	256
2.8. Türkiye’de Hayat Boyu Öğrenme	258
2.9. Avrupa Yeterlilikler Çerçevesi	259
a) Avrupa Yeterlilikler Çerçevesinin Yasal Dayanağı	260
b) Referans Verme Süreci	260
c) Avrupa Yeterlilikler Çerçevesi Seviye Tanımlayıcıları	260
d) Avrupa Yeterlilikler Çerçevesine Üye Olan Ülkeler	261
2.10. Türkiye Yeterlilikler Çerçevesi	261
a) Türkiye Yeterlilikler Çerçevesinin Hedefleri	262
b) Türkiye Yeterlilikler Çerçevesinin Yapısı	263
c) Anahtar Yetkinlikler.....	264
2.11. Sosyal Bilgiler Dersi ve Hayat Boyu Öğrenme Modeli	266
a) Anahtar Yetkinlikler ve Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının Amaçları.....	266
b) Anahtar Yetkinlikler ve Öğrenme Alanları.....	267
c) Anahtar Yetkinlikler ile Beceri ve Değerler.....	269
d) Anahtar Yetkinlikler ve Kazanımlar	269
ÖZET	272
KAYNAKÇA	275

12. BÖLÜM ALLOSTERİK ÖĞRENME MODELİ

1. GİRİŞ.....	279
2. ALLOSTERİK ÖĞRENME MODELİNİN KURAMSAL ÇERÇEVESİ	280
3. ALLOSTERİK ÖĞRENME MODELİNİN TARİHSEL ÇERÇEVESİ.....	285
4. ALLOSTERİK ÖĞRENME MODELİ VE SOSYAL BİLGİLER İLİŞKİSİ	287
5. ALLOSTERİK ÖĞRENME MODELİNİN SOSYAL BİLGİLER DERSİ İLE İLİŞKİLENDİRİLMESİNE YÖNELİK ETKİNLİKLER	289
ÖZET	292
EK OKUMALAR.....	292
KAYNAKÇA	293

13. BÖLÜM PROBLEME DAYALI ÖĞRENME

1. GİRİŞ.....	297
2. PROBLEME DAYALI ÖĞRENMEDE ÖĞRENME-ÖĞRETME SÜRECİ.....	299
3. PROBLEME DAYALI ÖĞRENME SÜRECİNİN DEĞİŞKENLERİ	300
3.1. Probleme Dayalı Öğrenmede Öğrenci Değişkeni.....	300
3.2. Probleme Dayalı Öğrenmede Öğretmen Değişkeni.....	302
3.3. Probleme Dayalı Öğrenmede Senaryo Değişkeni.....	303
3.4. Probleme Dayalı Öğrenmede Değerlendirme Değişkeni	305
4. PROBLEME DAYALI ÖĞRENMENİN AVANTAJ VE DEZAVANTAJLARI.....	307
5. PROBLEME DAYALI ÖĞRENME VE SOSYAL BİLGİLER DERSİ.....	308
ÖZET	313
EK OKUMALAR.....	314
KAYNAKÇA	315
YAZARLAR HAKKINDA.....	319

1. BÖLÜM

SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİ

Doç. Dr. Suat POLAT - *Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi*
ORCID No: 0000-0001-9286-8840

Prof. Dr. Bülent AKSOY - *Gazi Üniversitesi*
ORCID No: 0000-0002-7181-8008

1. GİRİŞ

Eğitim kavramı, ilk insanın dünyaya gelmesiyle birlikte karşımıza çıksa da eğitimin bir bilim hüviyeti kazanması oldukça yenidir. Türkler tarafından kurulan farklı devletlerin yaşam tarzı ve toplumsal yapısına uygun yaşamak, eğitim faaliyetlerini gerekli kılmıştır. Aslında uzun bir geçmişi kapsayan eğitim faaliyetlerinin amacı, toplumsal gereksinimleri karşılamaktır. Eğitimin bir bilim alanı olarak gelişmesi ve ilerlemesinde çok sayıda düşünür ve bilim insanının katkısı olmuştur. Aristo ve Platon gibi düşünürler, Antik Yunan çağında eğitime üst düzeyde önem verilmesi gerektiğini vurgulamışlardır. Bu düşünürler, eğitimin insanlara erdemli olma vasfı kazandırdığını ve asillere özgü bir uğraş olduğunu belirtmişlerdir. Bu anlayış, Rönesans hareketiyle birlikte bilim ve sanat alanında meydana gelen gelişmelerle son bulmuş, eğitime yüklenen anlam da farklılaşmaya başlamıştır. Rönesans hareketiyle beraber sadece asillere yönelik olan eğitim faaliyetleri sıradan vatandaşlara da verilmeye başlanmıştır. Eski dönemlerde olduğu gibi günümüzde de eğitimin amacı, bireylerin toplumsal yaşama aktif olarak katılıp sosyalleşmelerini sağlamaktır. Bu açıdan bakıldığında eğitim, insanların sosyalleşmesini sağlayarak bireylerin kültürünü, değerlerini ve kurallarını benimsedikleri, mensubu oldukları toplumla bütünleştikleri bir süreçtir (Güven, 2014).

Çocukluk döneminden itibaren insanların bireysel ve toplumsal şartlara ayak uydurarak toplumla bütünleşmesini sağlamak, tarihin farklı dönemlerinde yaşamış tüm toplumların eğitimden bekledikleri başlıca misyon olmuştur. Tüm toplumlar, kendi yaşayış tarzlarının, siyasal, toplumsal ve kültürel yapılarının yeni

nesiller vasıtasıyla geleceğe taşınmasına büyük önem vermektedir. Bu yapıların korunup geleceğe sağlıklı bir şekilde taşınması ve bireylerin bu şekilde toplumsallaşmaları eğitim yoluyla mümkün olmaktadır (Aslan, 2016). Eğitim faaliyetleri kapsamında bireylerin çocukluk döneminden başlayarak siyasal, toplumsal ve kültürel alanlarda toplumla bütünleşmesine hizmet edip onların toplumsallaşmasını sağlayacak önemli derslerden biri de Sosyal Bilgiler dersi.

Sosyal bilgiler, çok sayıda disiplini bünyesinde barındırdığı için tanımlanması oldukça güç olan bir disiplindir. Sosyal bilgiler genel olarak insanı ve insan yaşamını konu alır (Doğanay, 2005). Sosyal bilgiler, sürekli gelişip değişen dünya düzeninde sosyal ve beşeri bilimlerden aldığı bilgileri harmanlayarak temel eğitim seviyesindeki öğrencilerin bilgi, beceri, değer ve tutumlarını geliştirmeyi amaçlayan bir çalışma alanıdır (Sever, 2015).

İnsanın sosyal ve fiziki çevresiyle etkileşimini tarihsel süreç içinde ele alan sosyal bilgilerin ilköğretim programları içindeki yeri ve önemi büyüktür. Bu ders, demokratik yönetim anlayışını benimsemiş, demokratik süreçlere aktif bir şekilde katılım sağlayan bir vatandaşlık anlayışını temel alarak çocuğun toplumsallaşmasına önemli katkılar yapar (Doğanay, 2008). Millî Eğitim Bakanlığı (2005), tarafından Sosyal Bilgiler dersi şu şekilde tanımlanmıştır;

Sosyal Bilgiler, bireyin toplumsal varoluşunu gerçekleştirebilmesine yardımcı olması amacıyla; tarih, coğrafya, ekonomi, sosyoloji, antropoloji, psikoloji, felsefe, siyaset bilimi ve hukuk gibi sosyal bilimleri ve vatandaşlık bilgisi konularını yansıtan; öğrenme alanlarının bir ünite ya da tema altında birleştirilmesini içeren; insanın sosyal ve fiziki çevresiyle etkileşiminin geçmiş, bugün ve gelecek bağlamında incelendiği; toplu öğretim anlayışından hareketle oluşturulmuş bir ilköğretim dersi (MEB, 2005).

Yukarıdaki tanımda ön plana çıkan dört önemli özellikten birincisi sosyal bilgilerin kişilerin sosyal varoluşlarını gerçekleştirmesine yardımcı olması, ikincisi bu dersin hem Sosyal Bilimler hem de Vatandaşlık Bilgisi konularını içermesi, üçüncüsü bireylerin toplumsal ve fiziki çevreleriyle etkileşimlerini süreç içerisinde değerlendirmesi, dördüncüsü de toplu öğretim anlayışı ile hareket etmesidir (Safran, 2014).

Sosyal bilgiler ile ilgili birçok çalışması olan Doğanay (2005)'e göre sosyal bilgiler, toplumsal olayları ve bireyleri konu alan, farklı bilim dallarının muhteva ve metodundan faydalanarak bireylerin toplumsal ve fiziki çevreleriyle olan münasebetlerini geçmiş, bugün ve gelecek bağlamında disiplinler arası bir anlayışla sunan, globalleşen dünyada insan yaşamıyla ilgili demokratik kurullarla yetiştirilmiş, düşünebilen aynı zamanda demokratik yurttaşlar yetiştirmeyi planlayan bir ilköğretim dersi (Doğanay, 2005).

Sosyal bilgiler ile ilgili diğer bir tanım da ABD’de sosyal bilgiler alanında yetkin bir kurum olan National Council for the Social Studies (NCSS) tarafından yapılmıştır. 1921 yılında kurulan ve Sosyal Bilgiler eğitimi alanında söz sahibi olan bu kuruluşun (NCSS, 2020) yaptığı tanıma göre bu ders, insanların onur ve şerefini muhafaza etmek maksadıyla oluşturulan demokratik bir ortamda bireysel rolleri analiz eden, toplumsal olayları ve bireysel ilişkileri inceleyen faaliyet alanlarından oluşmaktadır. Sosyal bilgiler alanında yapılan tanımlamaların ortak özelliği vatandaşlık konusuna vurgu yapmalarıdır (Evans ve Brueckner 1990’dan *akt.* Öztürk ve Otluoğlu, 2011). NCSS’nin sosyal bilgiler ile ilgili yapmış olduğu diğer bir tanım ise şöyledir;

Sosyal bilgiler, vatandaşlık yeterliliklerini geliştirmek amacıyla, sosyal ve beşeri bilimleri bir araya getiren bir derstir. Okul programı içinde sosyal bilgiler, antropoloji, arkeoloji, ekonomi, coğrafya, tarih, hukuk, felsefe, siyaset bilimi, psikoloji, din ve sosyolojinin yanı sıra beşeri bilimler, matematik ve doğa bilimlerinden elde ettiği içeriği sistematik ve eşgüdümlü bir şekilde inceler. Karşılıklı olarak birbirine bağlı bir dünyada, kültürel farklılıkları olan demokratik bir toplumda, yeni nesillerde bilgiye dayalı ve mantıklı kararlar alabilme yeteneği geliştirmek sosyal bilgilerin öncelikli amacını oluşturmaktadır (NCSS, 2020).

Bu tanıma göre, sosyal bilgilerde etkin bir vatandaş yetiştirmek amacıyla sosyal bilim disiplinlerinin kaynaştırılarak verildiği, toplumun demokratik yapısına uygun olarak bilgiye dayalı karar alabilen bireyler yetiştirmeye öncelik verildiği görülmektedir. Sönmez (2010, 3) sosyal bilgileri sosyal gerçeklikle ispatlanmaya yönelik bağ kurma süreci ve bu süreç neticesinde kazanılan dirik bilgiler olarak tanımlamıştır. Öztürk ve Deveci (2011) ise sosyal bilgileri, her koşulda farklılaşan ülke ve dünya şartlarında bilim temelli kararlar alıp sorun çözebilen etkili yurttaşlar yetiştirmek amacıyla toplumsal ve beşeri disiplinlerden elde ettiği metot ve bilgileri bir araya getirerek faydalanan bir öğretim programı biçiminde tanımlamıştır.

Özetle sosyal bilgilerin, sosyal bilimlerden aldığı bilgileri bir araya getirip bu bilgileri ülkesi açısından iyi ve demokratik yurttaş, kendisi açısından ise sosyal bireyler yetiştirmek amacıyla ilkokul ve ortaokul seviyesine indirgeyerek sunan bir ders olduğu söylenebilir.

Geçmişten günümüze kadar elde edilen bilgiler arttıkça sosyal bilgiler konusunda yapılan tanımlamalar da yukarıda görüldüğü gibi değişiklik göstermiştir. Fakat alan uzmanları, sosyal bilgilerin insanlara her zaman demokratik değerleri aşilayarak iyi vatandaş olmalarını sağlamak ve sosyal yaşama aktif katılan bireyler yetiştirmek konusunda çaba sarf etmesi gerektiği üzerinde durmuşlardır (Sunal ve Haas, 2005’ten *akt.* Kılıçoğlu, 2012).